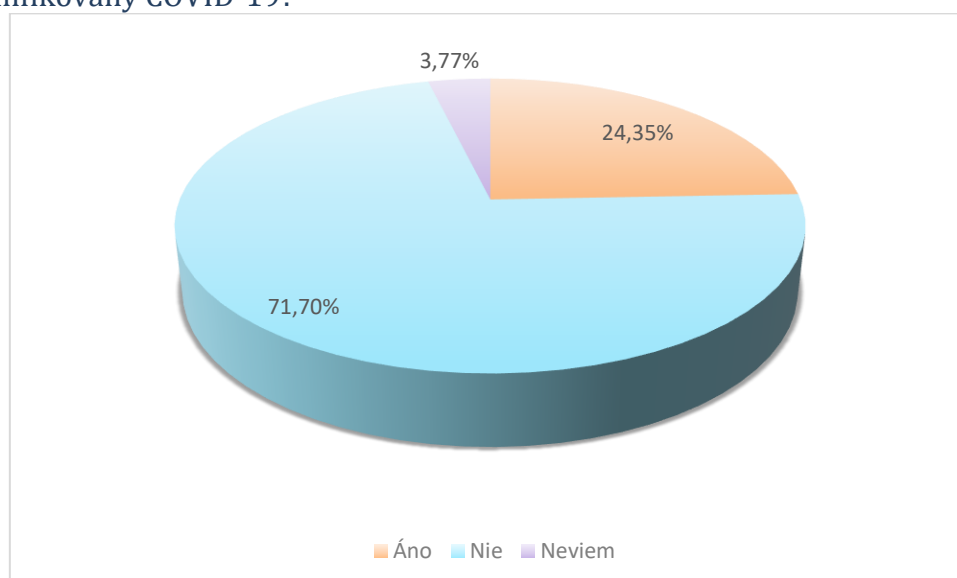

Analýza dopadu pandémie COVID-19 na vidiek

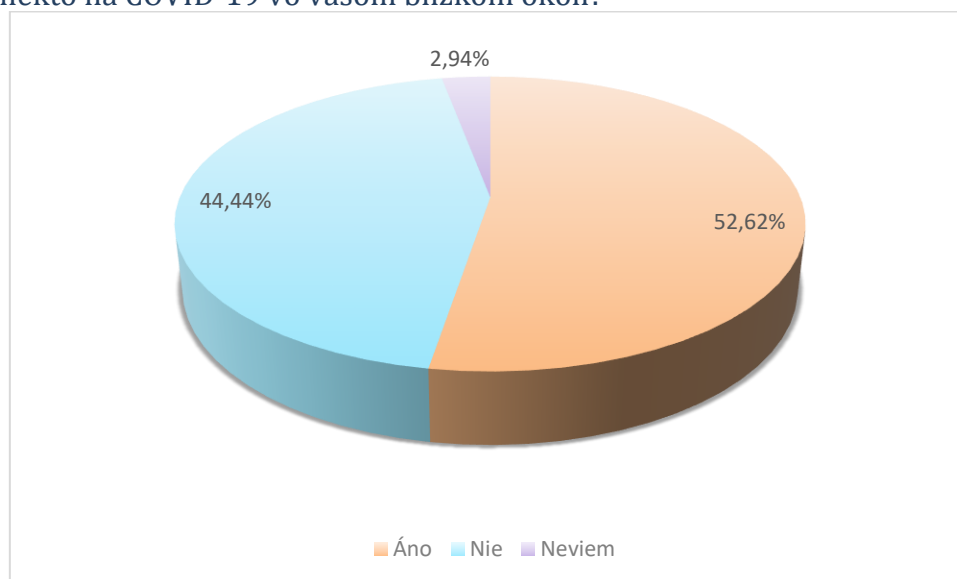
Analýza dopadu pandémie COVID-19 na vidiek vychádza z vyhodnotenia dotazníkového prieskumu vypracovaného v rámci výskumného a inovatívneho projektu „Polirural“ (<https://polirural.eu/>). Dotazníkový prieskum prebiehal v termíne od 15.2.2021 do 9.3.2021. Dotazník bol zverejnený na sociálnych sieťach (OZ VIPA SK, SPU v Nitre, Agroinštitútu š.p. a mesta Nitra), na webovej stránke <https://atraktivnyvidiek.sk/> a bol distribuovaný mailom na všetky obce a mestá Slovenska. Na dotazník odpovedalo **477 respondentov**. Slovné odpovede boli vyhodnotené partnermi projektu (OZ VIPA SK, SPU v Nitre, Agroinštitút š.p. a mesto Nitra).

1 Úvod

Boli ste infikovaný COVID-19?

Zomrel niekto na COVID-19 vo vašom blízkom okolí?

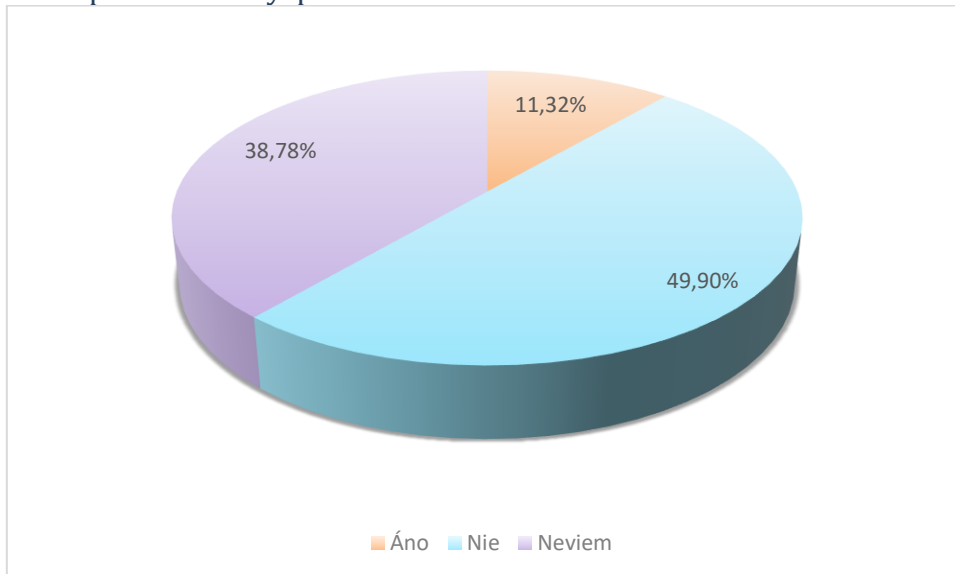
1 Bolo Slovensko pripravené na túto pandémieu?

Až 99% respondentov odpovedalo, že Slovensko nebolo pripravené. Kľúčové je mať pripravený krízový plán na prekonávanie mimoriadnych situácií a prijímať premyslené opatrenia v súlade s odporúčaním odborníkov, vymieňať si skúsenosti so zahraničím, kontrolovať plnenie navrhnutých opatrení a mať vytvorené funkčné nástroje na elimináciu pandémie. Za týmto účelom je potrebné vytvoriť špeciálny tím ľudí pripravených na zvládanie rôznych kríz a pripravených operatívne vypracovávať rôzne taktiky na zvládnutie v členení zodpovedajúcim špecifickým potrebám veľkých miest a dedín. Nevyhnutným predpokladom je úzka spolupráca so starostami dedín a menších miest, kde môžu získať prvotné informácie o tom, ako sa ľudia správajú a čo by mohlo pomôcť na zvládnutie situácie nenásilnou formou. Potrebné je vypracovať praktický fungujúci manuál jasne stanovujúci úlohy a povinnosti pre štát, VÚC, obce a súkromný sektor. Je takmer nemožné byť pripravený na každý druh pandémie, ktorá môže nastať, ale určitý rámec musí byť daný. Dôležitá je starostlivosť o rizikové skupiny a dôraz na prevenciu a zdravý životný štýl podporujúci silnú imunitu. Uvažovať treba realisticky a tvoriť na tento účel finančné a potravinové rezervy. Treba zmeniť aj prístup ľudí, aby sa naučili byť viac zodpovední voči sebe, iným aj životnému prostrediu. Z pohľadu zamestnancov, firiem - nežiť stále na pôžičky a mať nejaké finančné rezervy na horšie časy. Predovšetkým však je potrebné investovať do zdravotníctva, ktoré na Slovensku nebolo vôbec pripravené. Je potrebné opäť obnoviť činnosť inštitúcií zodpovedných za riešenie takýchto krízových situácií a pravidelne ich na takúto činnosť pripravovať. V skladoch civilnej obrany a podobných zariadeniach zlikvidovať staré nepoužiteľné ochranné prostriedky a doplniť nové existujúce ochranné prostriedky. Zlepšiť informovanosť obyvateľstva z jedného oficiálneho zdroja.

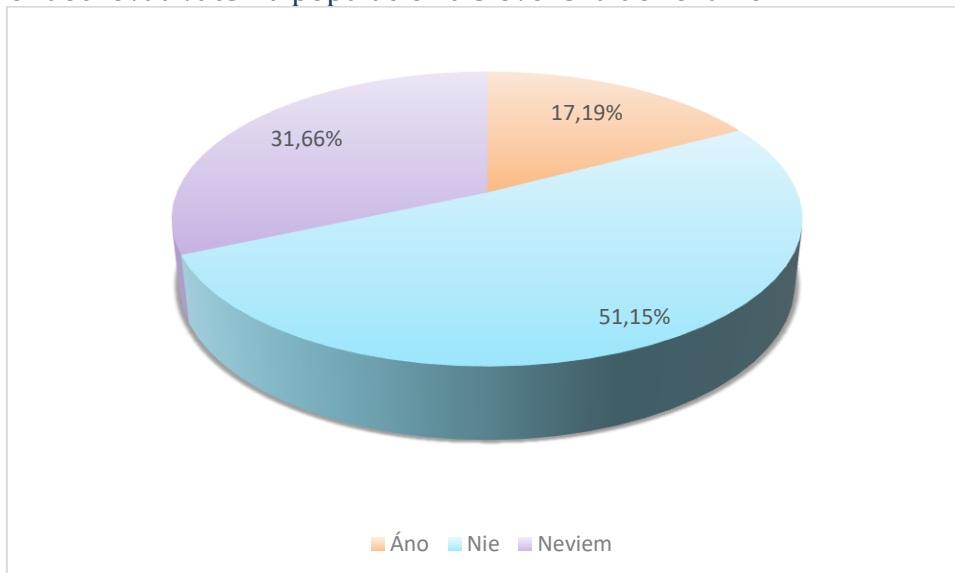
2 Vie Slovensko, čo robiť pri obnove a ako postupovať?

Výrazne vnímať politickú zodpovednosť za vzniknutú situáciu. Riadenie štátu v kríze treba prenechať na krízových manažérov a odborníkov, pričom je nevyhnutné výrazne zefektívniť komunikáciu na všetkých úrovniach. Spôsob komunikácie politikov plný osočovania je neprijateľný v takejto situácii. Sklamaním je prístup k obsahovému formovaniu Plánu obnovy. Participatívny proces jeho prípravy je podmienkou úspešnosti, čomu však realita nenasvedčuje. Absentuje dostatočná informovanosť a participatívny spôsob komunikácie na všetkých úrovniach a so zapojením všetkých skupín obyvateľstva. Finančné prostriedky na obnovu krajiny po pandémie by sa mali sústrediť najmä v rýchlej obnove ekonomike formou podpory malých živnostníkov, poľnohospodárov a celkovým naštartovaním cirkulárnej ekonomiky na lokálnej báze. Pri tvorbe reforiem je dôležité hľadať inšpiratívne príklady dobrej praxe v zahraničí. Popritom je dôležité znižovať byrokráciu a presunúť kompetencie na obce a samosprávy, ktoré najlepšie vedia, čo potrebujú vylepšiť a zmeniť. Pár respondentov podporilo urýchlenie zaočkovania obyvateľstva, zlepšenie zdravotníctva a školstva. Za najdôležitejšie sa považuje mať dlhodobý plán, stanoviť si priority a víziu pre krajinu, ktorá bude vychádzať z potrieb obyvateľstva, ktoré budú efektívne odkomunikované, zapracované do zrozumiteľných cieľov a dokumentov. Dôležitá je aj ich následná kontrola plnenia. Situáciu je dôležité riešiť komplexne a nie rezortne.

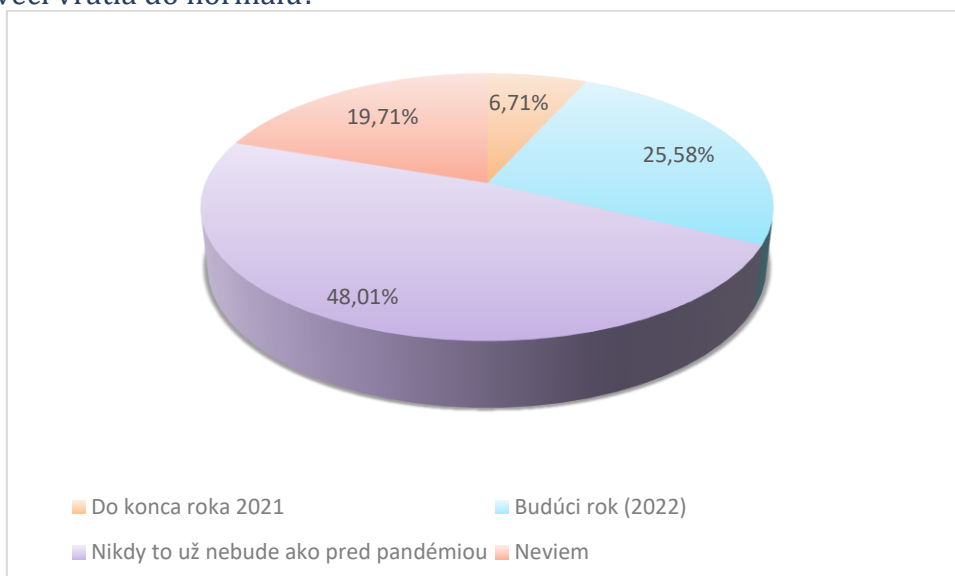
Dokážeme sa s pandémiou vysporiadať do konca roka 2021?

Dokážeme zaočkovať väčšinu populácie na Slovensku do roka 2021?

Kedy sa veci vrátia do normálu?

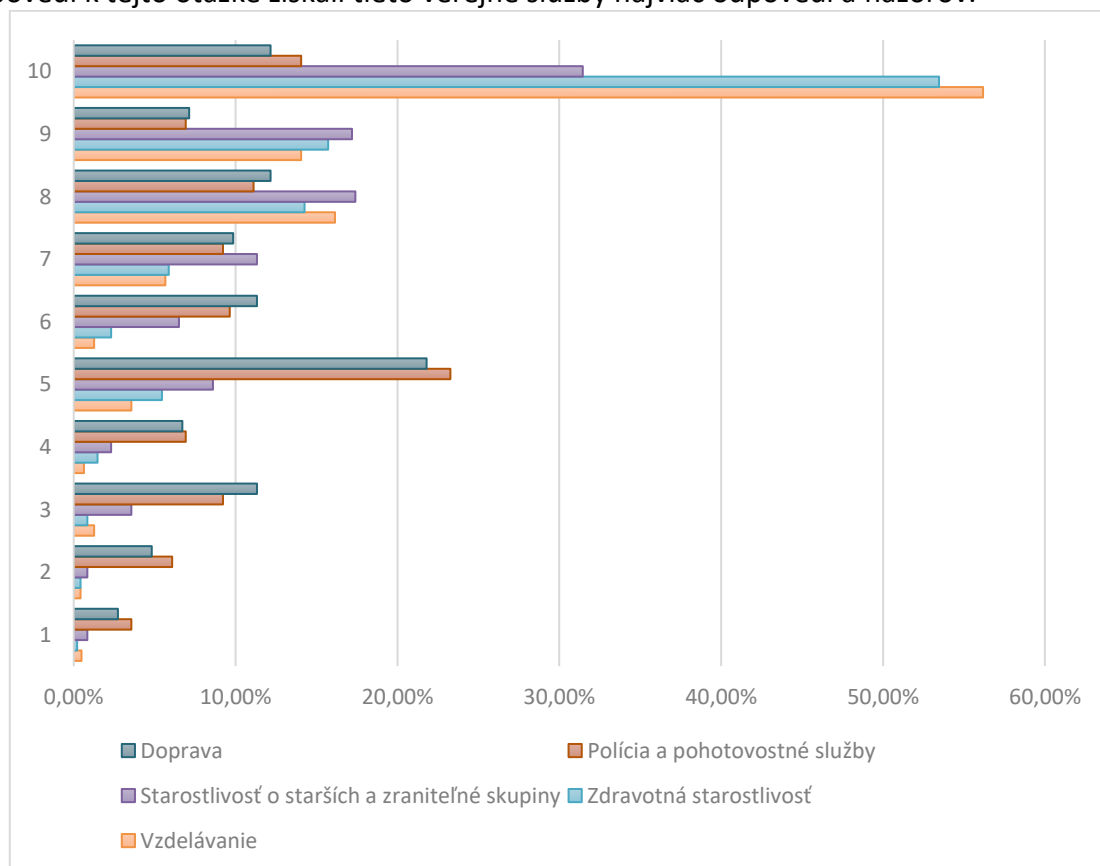

3 Dopad pandémie na verejné služby

Hlavné verejné služby postihnuté pandemiou sú školstvo, zdravotníctvo, polícia a pohotovostné služby. Na vzdelávanie mala pandémia veľmi veľký dopad, a to nie výlučne negatívny. Napriek tomu, že rodičia sú zaneprázdnení prácou a povinnosťami, a o to viac v čase pandémie, kedy to nemajú v práci jednoduché, no vyskytla sa im možnosť pracovať s deťmi doma a mať tak väčší vplyv na ich vzdelávanie a celkový vývoj osobnosti, ktorá sa v školách formuje častokrát svojvoľne. Učitelia zažili situácie, ktoré pre nich neboli jednoduché, najmä u starších učiteľov, ktorí sa museli naučiť pracovať viac s počítačmi a technikou. Čo však v konečnom dôsledku viedlo k ich čiastočnému zaškoleniu sa v tomto smere. Na druhej strane, povedzme si, že disciplinovanosť nášho národa nie je na takej úrovni, aby väčšina detí využila túto situáciu ku prospechu a skôr inklinujú k spohodlneniu a ľahostajnosti.

Zdravotná starostlivosť a situácia v nemocniciach a zdravotníckych zariadeniach utrpela najviac. Vzhľadom na veľký tlak na zdravotníkov zo strany štátu a odkázanosť celého obyvateľstva na ich prácu v čase pandémie, sa tento sektor dostal do náročnej situácie, ktorú veľakrát nezvládal riešiť z dôvodu nedostatku pracovných kapacít. Zdravotná starostlivosť tak nebola poskytnutá všetkým, ktorí ju potrebovali, vrátane starších a zraniteľných osôb, ktorým sa už aj tak ťažký zdravotný stav ešte zhoršoval a často priniesol i smrť. Či už z toho dôvodu, že ich organizmus nezvládol záťaž kombinácie viacerých chorôb, alebo pre nedostatočnú starostlivosť spôsobenú nedostatkom zdravotníckeho personálu.

Polícia a pohotovostné služby pocítili dopad pandémie zvýšením počtu hodín v službe z dôvodu pomoci pri celoplošných testovaniach, kontrole pohybu obyvateľov medzi okresmi i štátmi. Pribudlo viac agendy a povinností, rovnako ako v samospráve. Z celkového počtu 477 odpovedí k tejto otázke získali tieto verejné služby najviac odpovedí a názorov.

3.1 Ktoré sektory boli podľa Vás ovplyvnené negatívne ?

Negatívne boli ovplyvnené tie sektory, ktorých ekonomická aktivita bola úplne alebo čiastočne zastavená. Najpočetnejšiu skupinu tvoria **cestovný ruch, gastro sektor a služby**. Medzi ďalšie negatívne ovplyvnené sektory patria: turizmus, maloobchod, SMP, kultúra, doprava (MHD, letecká), školstvo a vzdelávanie (záujmové činnosti), poľnohospodárstvo a potravinárstvo, šport a voľnočasové aktivity, zdravotníctvo, priemysel (automobilový, textilný) a zábava.

Zo služieb identifikovali respondenti ako najviac postihnuté **ubytovacie služby, nasledovali prevádzky kaderníctiev, holičstiev, kozmetiky, rôzne služby drobných živnostníkov, fitnesscentier a wellness**, v menšej miere služby cestovných kancelárií, sociálne služby, duchovné služby a služby úradov.

Spomedzi výrobného odvetia boli podľa respondentov prieskumu negatívne ovplyvnené **poľnohospodárstvo a potravinárstvo, priemysel a stavebníctvo**. V analyzovaných odpovediach sa pomerne často vyskytovali MSP, kamenné obchody, malopredajne, ktoré museli byť v rámci protiepidemiologických opatrení zatvorené ako napr. predajne s oblečením, obuvou a pod.

Nezanedbateľné množstvo respondentov uviedlo, že boli negatívne zasiahnuté všetky sektory. Ako najmenej negatívne ovplyvnené sektory sa na základe analýzy výsledkov javia prevádzky, ktoré mohli byť počas protipandemických opatrení otvorené, alebo bol dopyt po ich výrobkoch – medzinárodné potravinové reťazce a predajne potravín, drogérie či lekárne.

3.2 Ktoré sektory boli podľa Vás ovplyvnené pozitívne?

Pozitívne ovplyvnené boli IT sektor, internetový predaj, farmaceutický priemysel, kuriérske a prepravné služby a medzinárodné obchodné reťazce.

Najvyššie zastúpenie v odpovediach respondentov mal IT sektor spolu s internetovým predajom, predajom výpočtovej techniky a prevádzkovaním e-shopov.

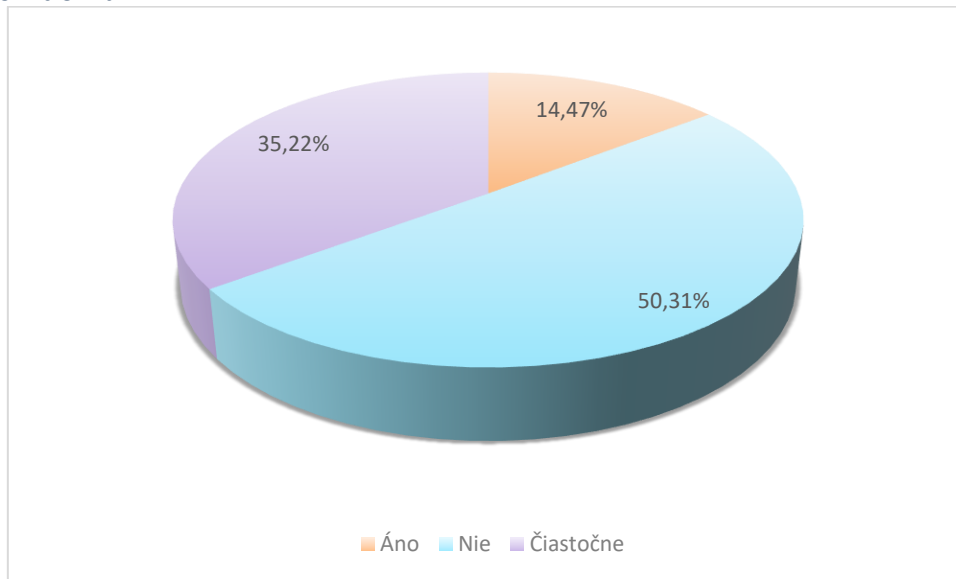
Za ním nasledoval farmaceutický priemysel s výrobou produktov s priamym naviazaním na protipandemické opatrenia, t.j. predaj a výroba zdravotných ochranných pomôcok, testovacích súprav, dezinfekcie, podľa respondentov boli z ekonomického hľadiska pozitívne ovplyvnené lekárne.

Respondenti ďalej ako pozitívne ovplyvnené sektory identifikovali tie, ktorým protipandemickými opatreniami nebola zastavená ekonomická aktivita, alebo neboli priamo dotknuté následkami pandémie koronavírusu. Konkrétne boli identifikované kuriérske a prepravné služby, medzinárodné reťazce, veľkoobchodné a maloobchodné prevádzky s potravinárskym tovarom a drogériou, telekomunikačné služby, bankové služby, pohrebné služby ale aj reštauračné služby a stavebníctvo.

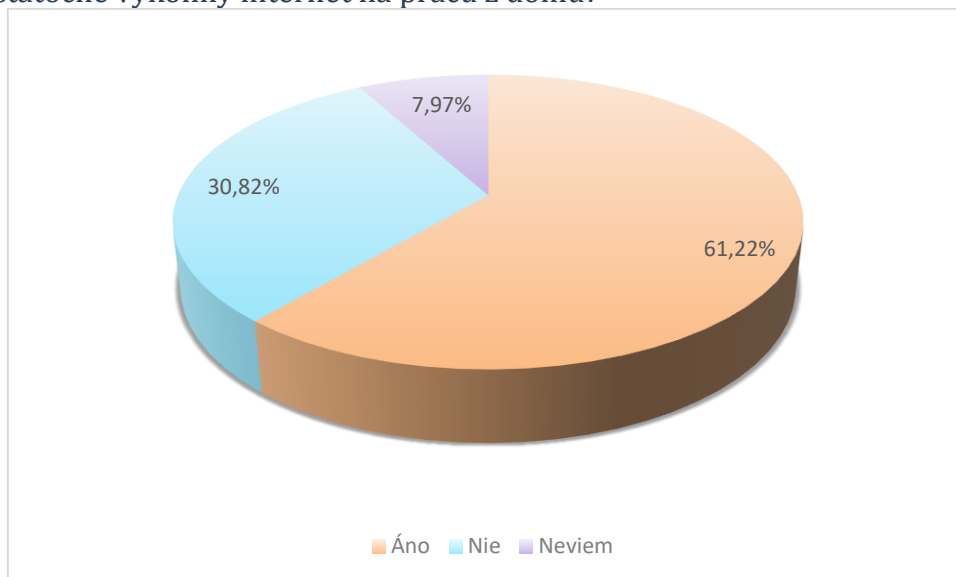
Nezanedbateľná časť respondentov uvádza, že nebol pozitívne ovplyvnený žiaden sektor.

4 Dopad na domácnosť

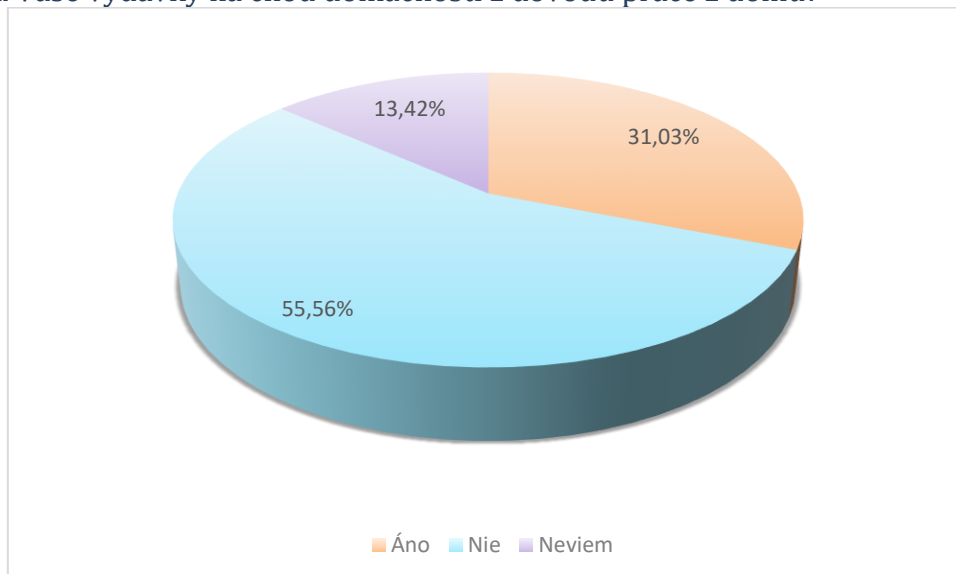
Pracujete z domu?

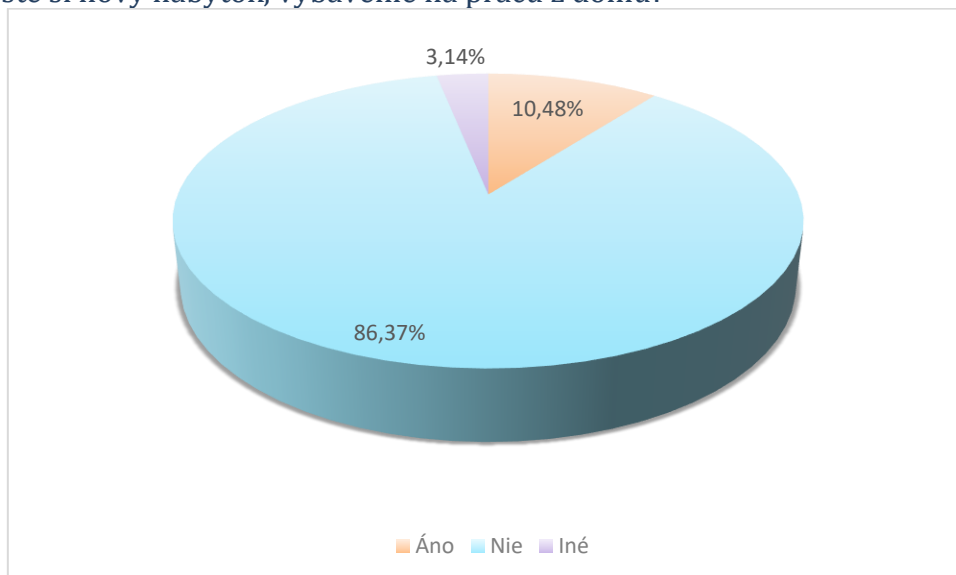
Máte dostatočne výkonný internet na prácu z domu?

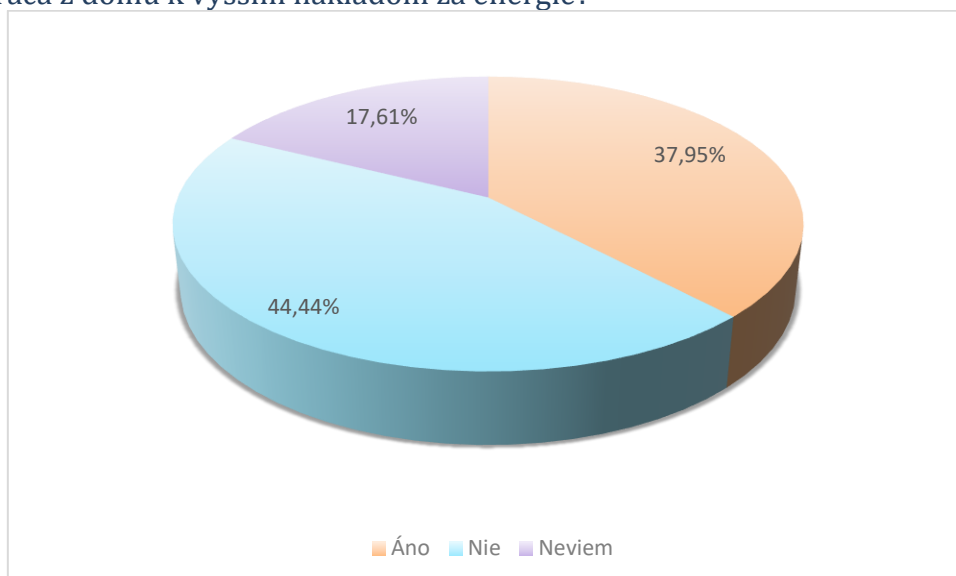
Zvýšili sa Vaše výdavky na chod domácnosti z dôvodu práce z domu?

Zakúpili ste si nový nábytok, vybavenie na prácu z domu?

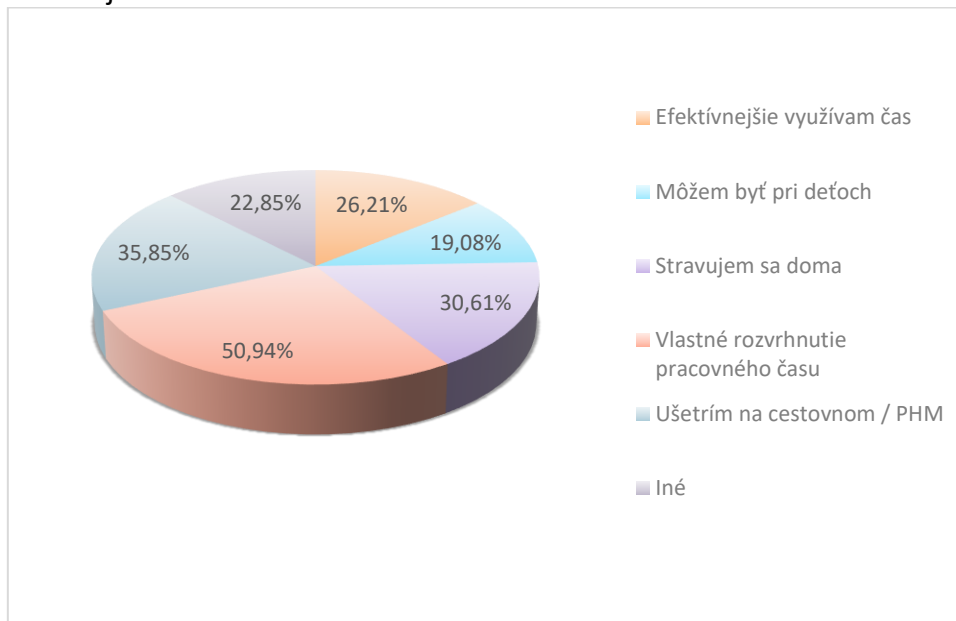

Viedla práca z domu k vyšším nákladom za energie?

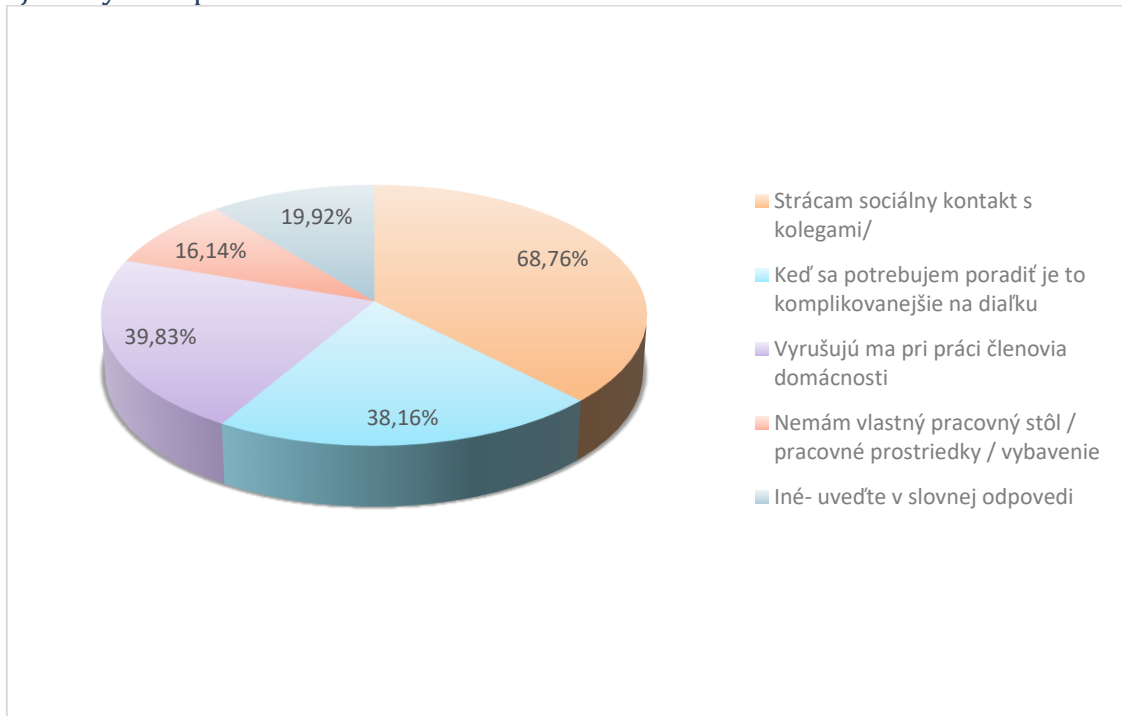

Aká je pozitívna stránka práce z domu?

Najviac respondentov víta väčšiu flexibilitu a efektívnu prácu, vlastné rozvrhnutie pracovného času, ušetrenie prostriedkov na cestovné a ošatenie, zdravšie stravovanie doma, efektívnejšie využitie času a možnosť byť pri deťoch a s rodinou. Mnohí uvítali menšie riziko nákazy a rovnako mnohí nevidia vôbec žiadne pozitíva. Sú prípady, kedy prácu nie je možné robiť z domu. Niektoré odvetvia však môžu aj do budúcnosti pracovať týmto spôsobom. Prináša to aj lepšie pracovné výkony vďaka lepšej koncentrácii bez rušivých momentov a vo väčšej pohode a klude bez stresov. Šetrí sa čas na cestovanie do práce a je možnosť pracovať v domácom pohodlnom oblečení. Oceňuje sa aj možnosť ráno dlhšie spať. V niektorých prípadoch je to spočiatku pozitívne, ale časom sa výhody strácajú, najmä chýba sociálny kontakt a kolektív. Prínosom je zdokonaľovanie sa v online svete. Uvádza sa aj zvýšený pracovný nápor. Celkovo sa jedná o zjednodušenie a spomalenie života, zníženie environmentálnej záťaže.

Aká je nevýhoda práce z domu?

Kľúčovou nevýhodou je strata sociálneho a verbálneho kontaktu s okolím a s kolegami a častá izolácia, ak človek žije sám prechádzajúca do depresie. Dochádza aj k odcudzeniu človeka človeku a strate empatie. Náročné je zladiť život v domácnosti, aby sa navzájom nevyrušovali a neznižovali tak sústredenie na prácu, zvlášť náročnejšie je to s malými deťmi, ktoré si vyžadujú viac pozornosti a starostlivosti a na prácu zostáva čas až po večeroch. Výrazne chýba aj možnosť poradiť sa v kolektíve, jasné usmernenia od nadriadených, možnosť kontrolovať podriadených a dostupnosť podkladov z kancelárie či určitých počítačových programov alebo serverov. Niektorým chýba stály pracovný režim, zotiera sa rozdiel medzi pracovným časom a voľným časom a pracovná doba sa zvykne rozložiť na väčší rozsah hodín. Častokrát doma absentuje pracovné vybavenie alebo pracovný priestor. Mnoho zamestnávateľov nebolo pripravených operatívne prejsť na online riešenia, rovnako občania ako klienti nemali tieto zručnosti. Chýba priamy kontakt s ľuďmi a stráca sa tak prehľad o potrebách a problémoch v teréne. Zvyšujú sa aj náklady domácnosti, ktoré nie sú kompenzované. Hrozí aj strata pracovných návykov a ľudia pod vplyvom menšieho pohybu zlenivejú a zanedbávajú svoj zovňajšok. Žiadna zmena prostredia prináša monotónnosť. Potrebná je zmena postoja k práci z domu.

4.1 Aký dopad mala pandémia na chod domácností podľa Vás?

Analýzou odpovedí respondentov dotazníkového prieskumu boli identifikované pozitívne a negatívne dopady pandémie na chod domácnosti. Negatívne dopady výrazne prevyšujú tie pozitívne, pričom finančné dopady predstavujúce nárast finančných nákladov (energie, potraviny, vybavenie) na chod domácnosti a zároveň zníženie príjmov domácností z dôvodu straty zamestnania alebo nemožnosti ho vykonávať predstavujú väčšinu odpovedí respondentov. Na druhej strane časť respondentov uviedla, že pandémia na nich nemala žiaden dopad, z pohľadu počtosti sa, ale jedná o výrazne menšiu skupinu.

Negatívne dopady:

Sociálna oblasť:

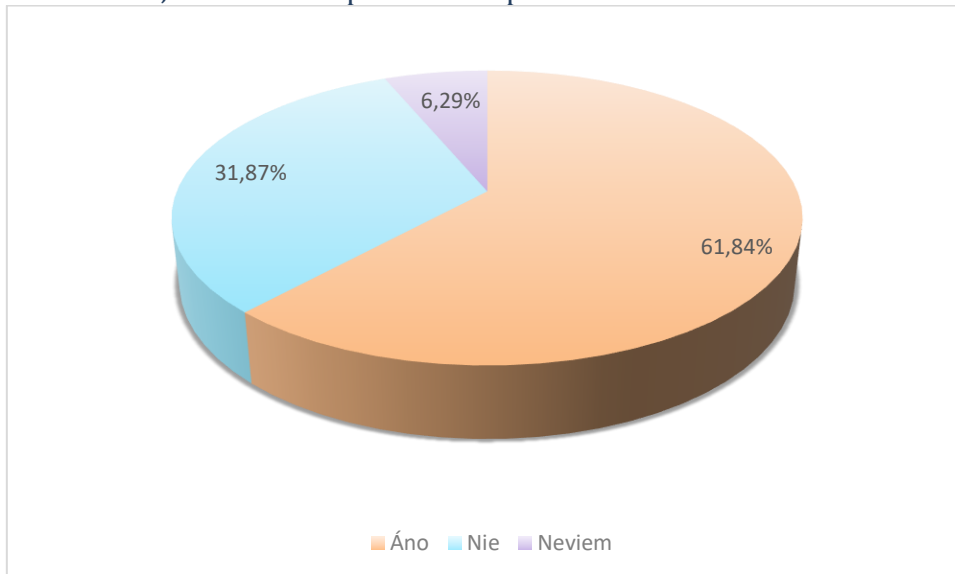
- nedostatok financií a obava zo straty zamestnania bol brzdou domácej pohody
- u menej harmonických rodín bol dopad pandémie na chod domácnosti identifikovaný respondentmi dotazníka negatívne, výrazne sa zvýšila miera nervozity a napätia v domácnosti, eskalácia nezhôd, rozpad rodín,
- Domáca karanténa a obmedzenie pohybu, zdieľanie spoločného priestoru spôsobovalo psychické poruchy a poruchy vo vzťahoch v domácnosti
- zložitejší chod domácnosti (home office, on-line výuka), väčšina domácností musela výrazne pozmeniť svoj zabehaný spôsob fungovania a vedieť reagovať na neustále zmeny vo vzdelávaní detí, prispôsobenie sa na homeoffice, online-vzdelávanie
- problematické online vzdelávanie, dlhé dištančné vzdelávanie starších žiakov
- strata kontaktu s rodinou ktorá žije v inom okrese z dôvodu opatrení
- strach z budúcnosti
- zhoršený partnerský vzťah, ponorka z detí, zvýšená agresivita a nuda u detí

Ekonomická oblasť

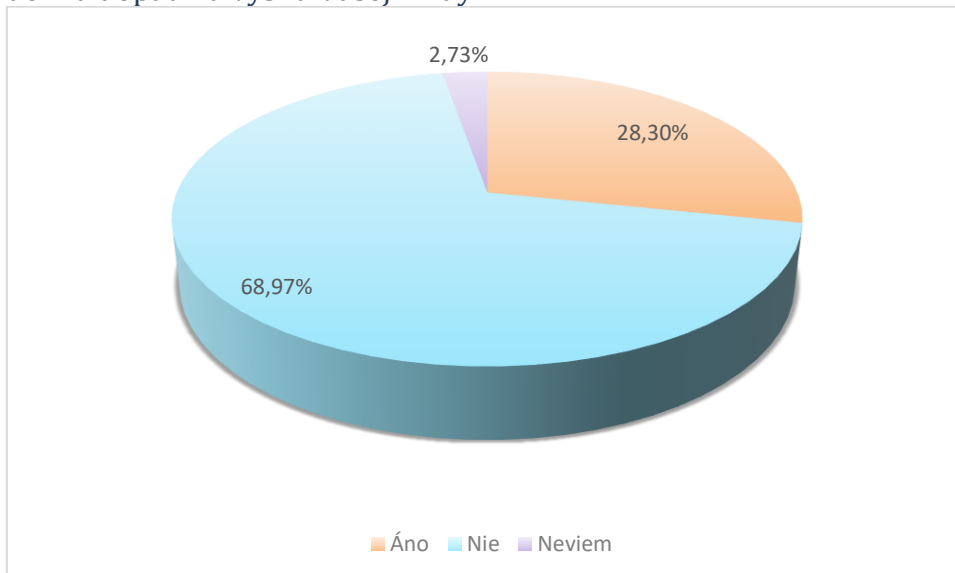
- domácnosti musia čeliť výpadku financií pri strate zamestnania členov rodiny
- ohrozenie zamestnania jedného z členov domácnosti
- zvýšené náklady na energie, stravu, hygienu, nákup potravín, zvýšená spotreba mobilných dát
- zvýšená spotreba domácností
- na chod domácnosti negatívne vplýva minimum podporných opatrení zo strany štátu a nedostatočná podpora szčo, SMP
- sťažená dostupnosť potravín covid obmedzeniami
- Zvýšenie náklady na kúpu vecí bezprostredne súvisiacich s pandemiou ako sú úška, respirátory, dezinfekcie a čistiace prostriedky ochranné rukavice a iné ochranné pomôcky, pri ich nedostatku za premrštené ceny
- Nárast cien a zhoršený prístup k tovarom, službám na bezproblémový chod
- Zánik strednej vrstvy obyvateľstva a prehlbovanie priepasti medzi chudobou a honoráciou
- pomalé zadlženie domácností
- zníženie príjmov z dôvodu čerpania pandemickej OČR pri zatvorení škôl

Zmena celej organizácie života rodín od stravovania, cez cestovanie, a voľnočasové aktivity bola respondentmi vníma pozitívne, ale aj negatívne.

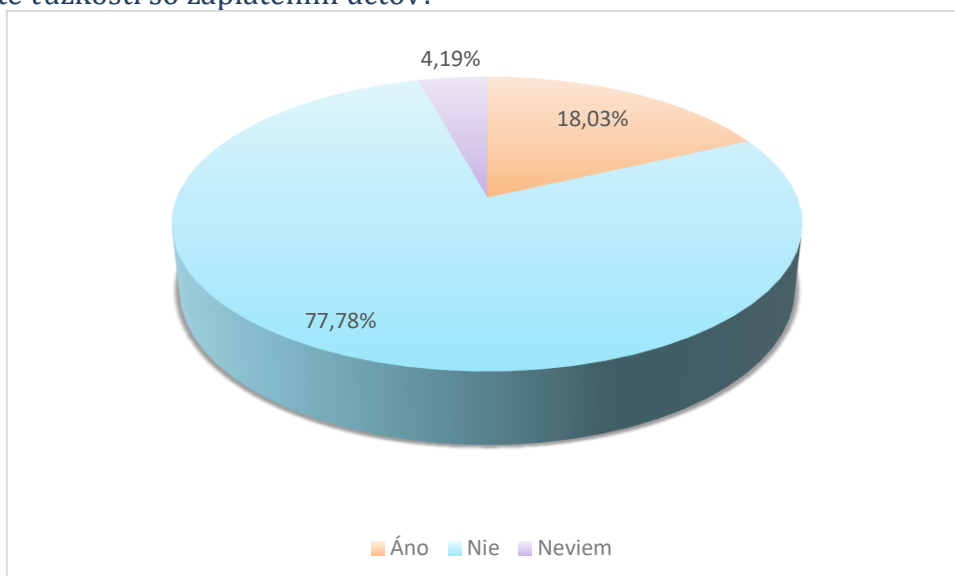
Poznáte osobne ľudí, ktorí stratili prácu kvôli pandémie?

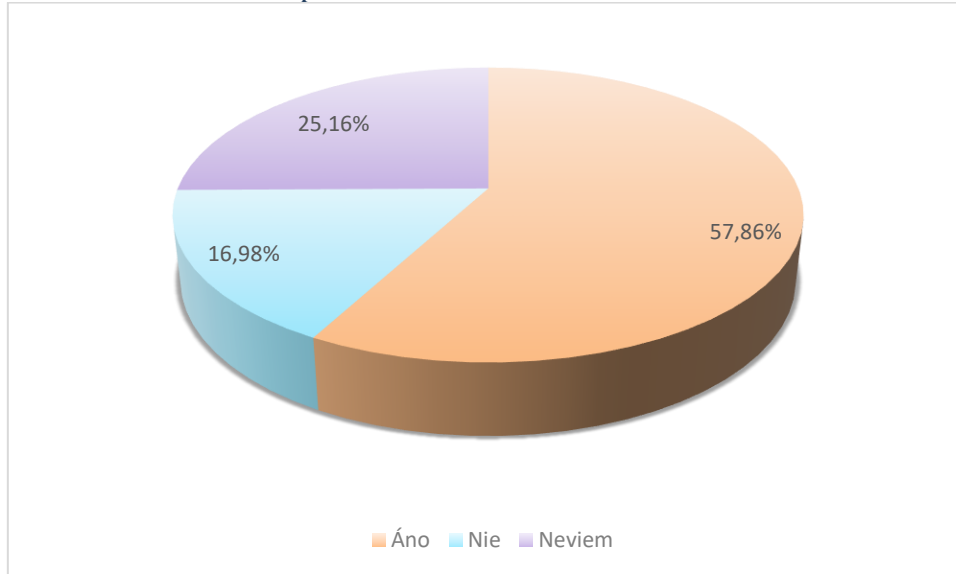
Mala pandémia dopad na výšku Vašej mzdy?

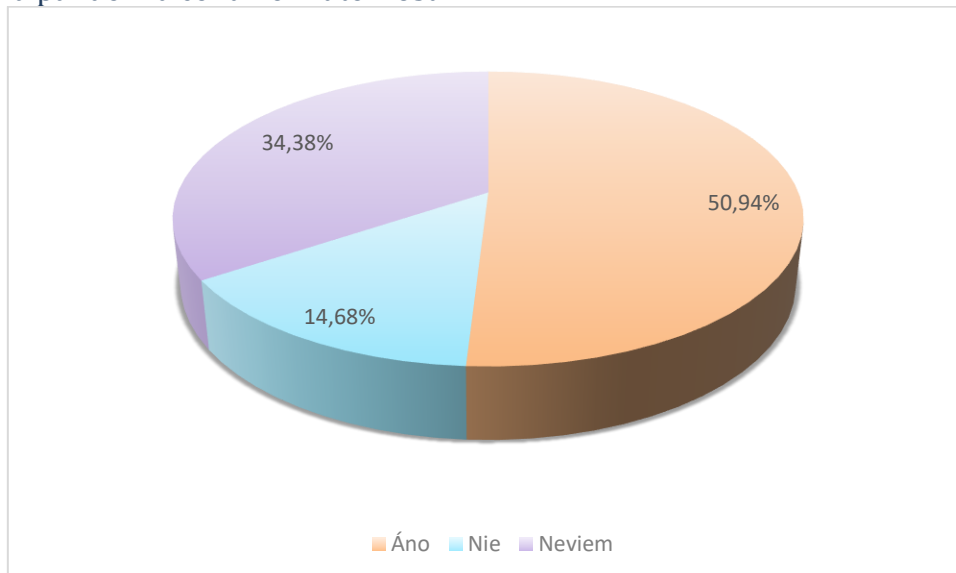
Pocitujete ťažkosti so zaplatením účtov?

Majú Vaši známi ťažkosti so zaplatením účtov?

Ovplyvnila pandémia cenu nehnuteľnosti?

Pozitívne dopady

Sociálna oblasť:

- ako najčastejšie uvádzaný pozitívny sociálny dopady na chod domácnosti bola možnosť trávenie dostatku času s rodinou, rodičia mali dostatok času na deti,
- realizácia odkladaných činnosti ako upratanie domácnosti, malých alebo väčších stavebných úprav,
- zmiernenie tempa života
- lepšia deľba práce pri starostlivosti o domácnosť,
- kvalitnejšie stravovanie
- čas na rozvoj nových schopností s pozitívnym dopadom na domácnosť

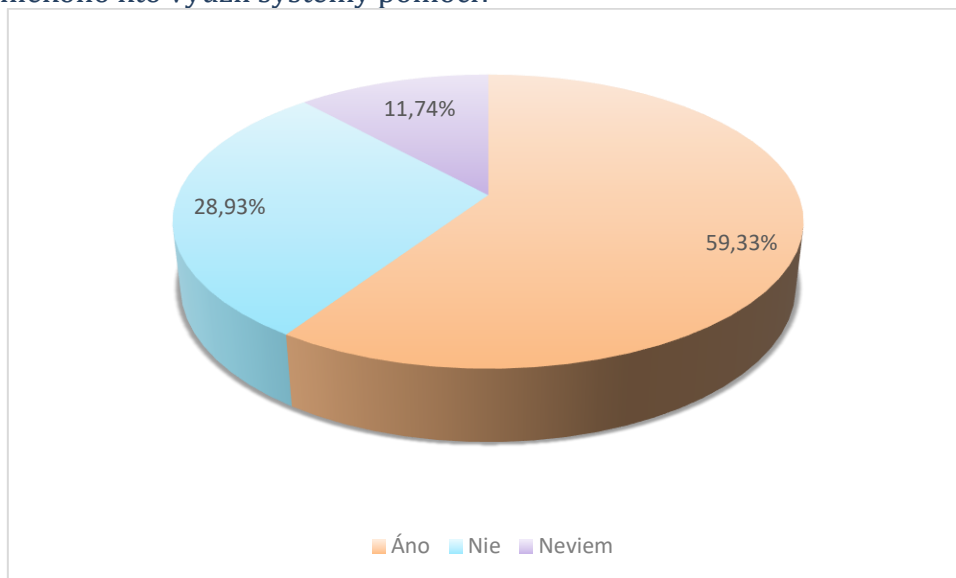
Ekonomická oblasť:

- a zodpovednejšie prehodnocovanie výdavkov
- rozumnejšie nakladanie s fin. prostriedkami
- zníženie potreby nakupovať a uvedomenie si negatív konzumného spôsobu života

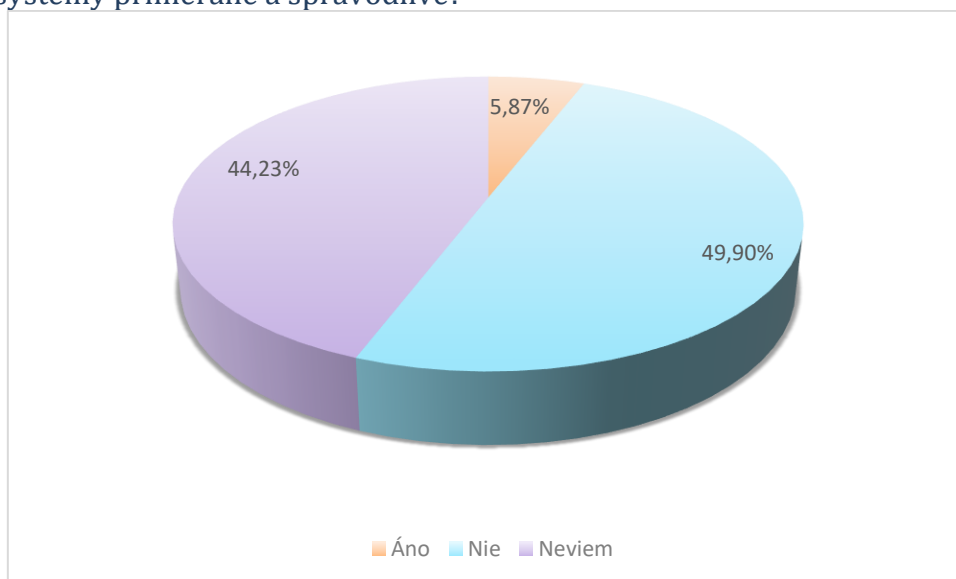
- Vyšší príjem
- Potreby žiť viac ekologicky

5 Ekonomika počas pandémie a Systém pomoci

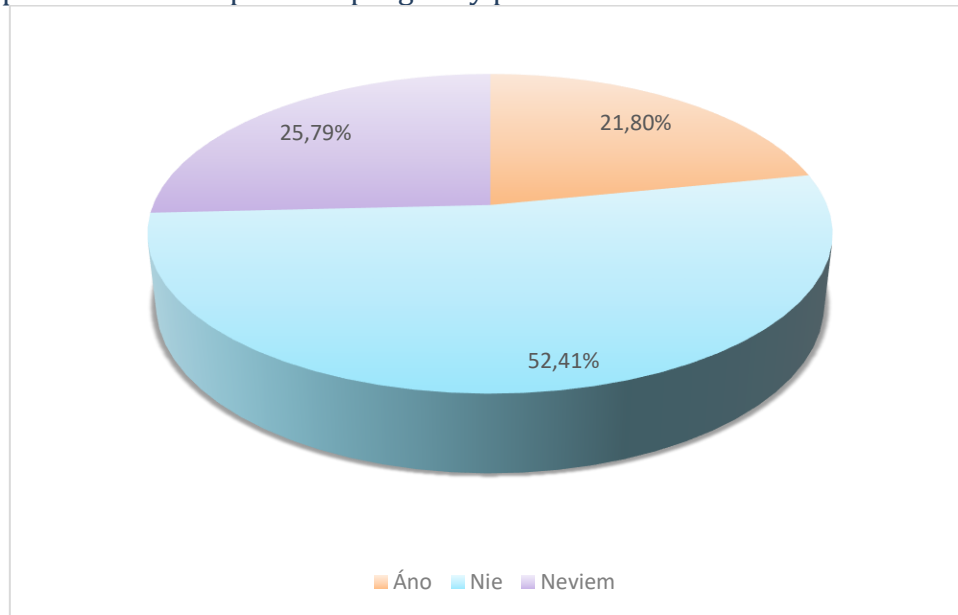
Poznáte niekoho kto využil systémy pomoci?

Sú tieto systémy primerané a spravodlivé?

Poznáte podnik ktorému pomohli programy pomoci?

5.1 Aké negatívne zmeny sa udiali v dôsledku pandémie?

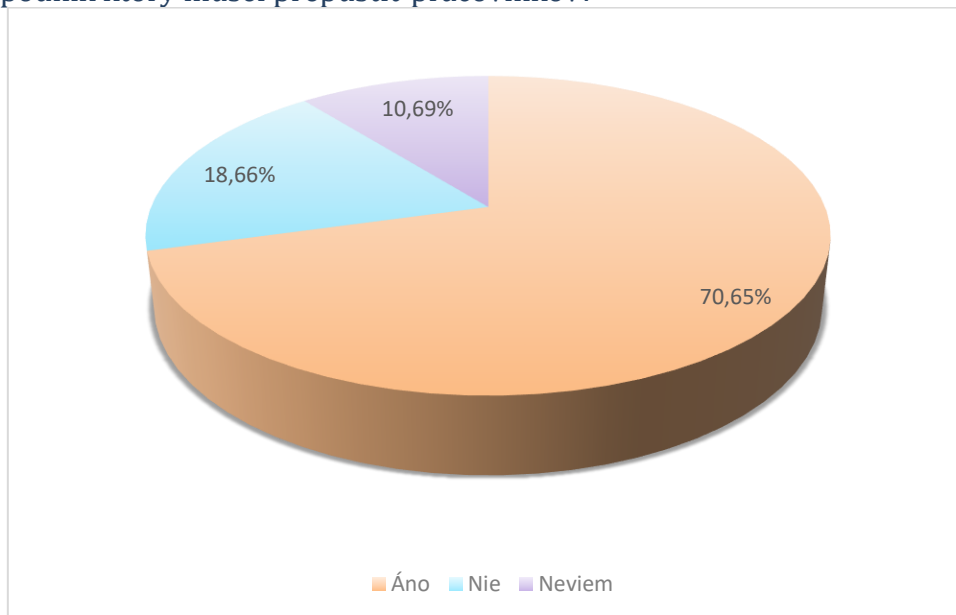
Analyzované odpovede v rámci tejto otázky je možné zoskupiť do 4 skupín podľa hodnotenej oblasti dopadu (zoradené od najčastejšie hodnotených):

- Ekonomické dopady
- Sociálne dopady
- Zdravotné dopady
- Dopady na klímu, životné prostredie

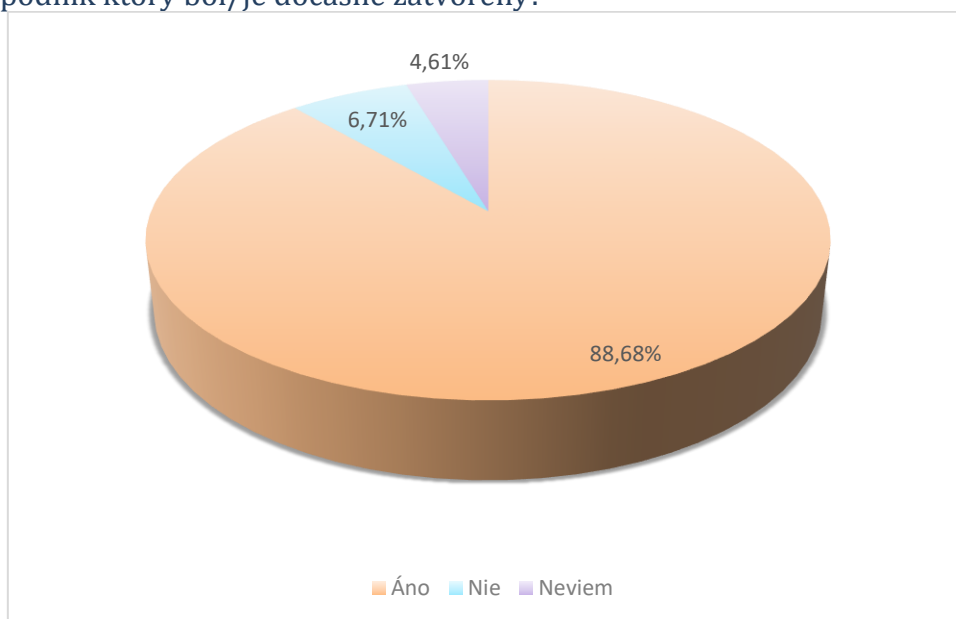
5.1.1 Ekonomické dopady

- ✓ Katastrofálne dopady na malých a stredných podnikateľov, krach rôznych spoločností hlavne v cestovnom ruchu a v službách, ohrozenie existencie živnostníkov. Veľké dopady na lokálnych malých a stredných podnikateľov, pričom veľké nadnárodné firmy na celej pandémie profitujú. Chýba otvorená ekonomika a hlavne služby, najmä vo vidieckych oblastiach. Potreba hľadania nových distribučných kanálov pre mnohé odvetvia/podniky.
- ✓ Väčšia nezamestnanosť, nedostatok financií na každodenné výdavky, strata príjmu, strata zamestnania, zvyšovanie daní, cien potravín, vyššie ceny nehnuteľností, celkový pokles životnej úrovne.
- ✓ Pokles výkonnosti ekonomiky, veľké straty v ekonomike krajiny, finančná nestabilita
- ✓ Chýbajúce služby a možnosti rekreácie, sťažené cestovanie do zahraničia, absencia základných služieb ktoré sú zavreté-kaderníctva, malé predajne, kaviarne.

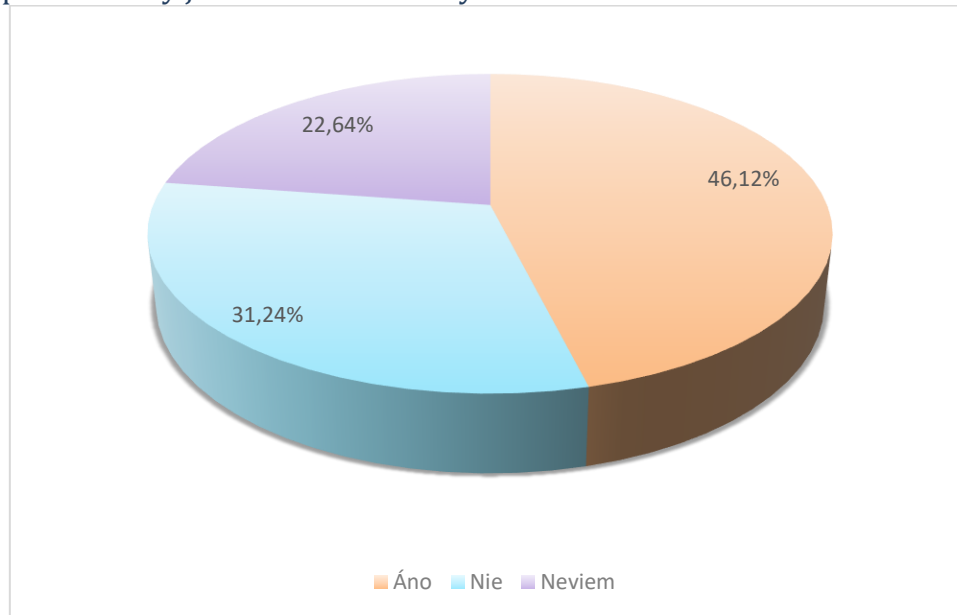
Poznáte podnik ktorý musel prepustiť pracovníkov?

Poznáte podnik ktorý bol/je dočasne zatvorený?

Poznáte podnik ktorý je natrvalo zatvorený?

5.1.2 Sociálne dopady

- ✓ Chýbajúci sociálny kontakt, najmä v prípade seniorov a detí, narušili sa spoločenské vzťahy medzi ľuďmi, zhoršili sa medziľudské vzťahy, došlo k sociálnemu odlúčeniu, strate empatie, schopnosti robiť kompromisy v názoroch, vzrástla neistota, nervozita a psychické problémy ľudí a celej spoločnosti. Došlo aj k nárastu konfliktov v spoločnosti, hnevu a frustrácie, strate sociálnych kontaktov a istôt, strate zamestnania a príjmu. Celkovo bola vysoká psychická záťaž na ľudí, pričom najhoršia bola izolácia starších v zariadeniach soc. služieb od rodiny, strata pracovných a sociálnych návykov. Nehľadali sa možnosti, ako toto napätie zmierniť, ale naopak sa veľmi posilňoval strach. Na začiatku mali ľudia pocit spolupatričnosti a pomáhali si, ale časom sa to vytratilo pod tlakom neustáleho posilňovania strachu a napätia v spoločnosti.
- ✓ Strach z ochorenia, zasiahnuté rodiny z dôvodu úmrtia príbuzných, kolegov, známych.
- ✓ Obmedzenie duchovného života a kultúry, úpadok športu.
- ✓ Výrazné negatívne dopady na školstvo, zdravotníctvo a služby.
- ✓ Nárast domáceho násillia.
- ✓ Chaos vo vedení štátu, vo všetkom, neustále zmeny, rozkoly vo vláde, v parlamente, neodbornosť a neschopnosť politikov, absencia diskusie pri schvaľovaní zákonov a nariadení; zanedbané zdravotníctvo a školstvo všetkých úrovní a stupňov; strach ktorý je tlačný zo všetkých strán - od vlády až po masmédiá. Apatia celého národa a veľké sklamanie z riešenia nielen dôsledkov ale pandémie ako takej z úrovne vlády. Neschopnosť štátu riešiť nedodržiavanie opatrení viedla veľkú časť verejnosti k systematickému porušovaniu pravidiel a ohrozovaniu ostatných, často aj s vyvolávaním konfliktných situácií medzi občanmi.
- ✓ Šírenie konšpirácií a odmietanie dodržiavať opatrenia.

5.1.3 Zdravotné dopady

- ✓ Katastrofálne dopady na zdravotníctvo, nakoľko lekári sú nútení zaoberať sa najmä pacientmi s COVID19. V dôsledku toho je nedostatočné poskytovanie bežnej zdravotnej starostlivosti. Zhoršila sa zdravotná starostlivosť, najmä dostupnosť špecialistov a obvodných lekárov. Preťažením zdravotníckych zariadení sa spôsobil odklad plánovaných zákrokov, následkom čoho sa často zhoršil zdravotný stav mnohých pacientov.
- ✓ Nárast psychických problémov a ochorení.
- ✓ Straty na životoch, veľa zbytočných úmrtí.
- ✓ Neexistencia komplexných riešení v oblasti imunity, menej pochybu.
- ✓ Zanedbané zdravotníctvo.

5.1.4 Dopady na klímu, životné prostredie

- ✓ Množstvo odpadu zo zdravotníckych obalov, ochranných pomôcok končí na skládkach alebo voľne v prírode. Zároveň priemysel musí dohnať to, čo stratil. Takže zemeguli sa zase priťažú.

5.2 Aké pozitívne zmeny sa udiali v dôsledku pandémie?

Analyzované odpovede v rámci tejto otázky je možné zoskupiť do 5 skupín podľa hodnotenej oblasti dopadu (zradené od najčastejšie hodnotených):

- IT sektor, vzdelávanie
- Ekonomické dopady
- Sociálne dopady
- Zdravotné dopady
- Dopady na klímu, životné prostredie

5.2.1 IT sektor, vzdelávanie

- ✓ Zvýšenie úrovne IT zručností v širokej populácii, rýchlejší rozvoj digitalizácie, efektívnejšie využitie IT sektoru, využívanie online nástrojov.
- ✓ Postupné zlepšovanie elektronického vybavovania v úradoch verejnej správy.
- ✓ Zaviedol sa v širokej miere Home Office, dištančné vzdelávanie. Dištančné vzdelávanie prinieslo zvýšenie IT zručností učiteľov, detí aj rodičov. Začali sa využívať rôzne online platformy elektronického vzdelávania.
- ✓ Rozmáha sa online predaj, online predaj nabral väčšiu dôveryhodnosť, začalo ho využívať oveľa väčšie množstvo ľudí.
- ✓ Viac sa využíva online komunikácia aj celkovo to pomohlo vo viacerých sektoroch k zavádzaniu využívania digitálnych technológií, veľa konzervatívnych ľudí čo to odmietali, nemali inú možnosť a museli to prijať. Naučili sme sa využívať viac online platformy a znížili tak zbytočnú mobilitu. Inovácie a digitalizácia sa celkovo značne posunuli vpred.

5.2.2 Ekonomické dopady

- ✓ Ľudia sa naučili rozumnejšiemu čerpaniu zdrojov, šetreniu, menej riskujú, napr. úvery z bánk; začali vytvárať úspory, nakoľko sa boja horších časov. Z dôvodu nedostatku financií sa u mnohých zvyšuje finančná gramotnosť, opatrnosť pri investovaní.

- ✓ Podporil sa domáci cestovný ruch, tým že dovolenky sa trávili na Slovensku.
- ✓ Návrat ľudí zo zahraničia domov, čo posilní vidiek ak si nájdú prácu doma.
- ✓ Zvýšil sa záujem o produkciu kvalitných potravín pre vlastnú spotrebu a zvýšilo sa povedomie o našej potravinovej nesebestačnosti.
- ✓ Práca z domu ľuďom priniesla zmenu pracovného prostredia a z toho dôvodu i lepšie pracovné výsledky, vo firmách sa zefektívnil procesy. Prehodnotila sa nutnosť "stálych zamestnancov" v podnikoch na pracoviskách a zaviedla sa možnosť niektoré činnosti vykonávať v rámci práce z domu. Pozitívne skúsenosti práce z domu môžu zmeniť charakter práce v niektorých firmách. Zvýšila sa flexibilita pracovných aktivít.
- ✓ Adresná štátna pomoc postavená na preukázateľnom poklese tržieb, počte zamestnancov a pod. ukázala menej poctivým podnikateľom, že plniť si daňové a odvodové povinnosti má zmysel.

5.2.3 Sociálne dopady

- ✓ Najčastejšie spomínaným pozitívnym sociálnym aspektom bola možnosť viac času sa tráviť spolu s rodinou, dôležitosť kontaktov s rodinou, s priateľmi, fakt, že rodičia trávia viac času s deťmi, posilnenie rodinných vzťahov, ochota navzájom si pomáhať- deti sa naučili pomáhať v domácnosti, množstvo vecí neberieme automaticky, dokončili sa rozrobene projekty v domácnostiach a okolo domu; v komunitách sa zlepšili vzťahy formou susedskej výpomoci a pod.
- ✓ Pandémia umožnila prehodnotenie rebríčka životných hodnôt, ľudia si začali viac vážiť sociálny kapitál, zdravšie žiť, aktívne sa zaujímať o rodinu a priateľov, začali viac chodiť do prírody, uvedomujú si hodnoty sociálneho kontaktu, naučili sa viac vážiť si svoje zdravie, vytvoriť si svoj vlastný názor, byť k sebe milší; začali viac šetriť, viac si vážiť život, prácu, peniaze, zisťovať, čo je nefalšovaná pomoc – solidarita. Mnohí ľudia si uvedomili, že nie je nevyhnutné každý deň navštevovať obchody a nákupné centrá, prestali mať prioritu konzumný spôsob života.
- ✓ Ďalším frekventovaným pozitívnym aspektom bola práca z domu, ktorá ľuďom priniesla zmenu pracovného prostredia, vlastnú organizáciu času počas dňa a z toho dôvodu i častokrát lepšie pracovné výsledky. Zriadila sa práca z domu aj u firiem, ktoré to spočiatku odmietali.
- ✓ Obmedzenia v pohybe umožnili lepšie spoznávanie vlastnej krajiny, okolia, prírody.
- ✓ Zlepšila sa pozícia samospráv, ľudia si uvedomujú dôležitosť odborníkov v rezorte, dôležitosť zdravotníctva pre spoločnosť
- ✓ Veľa nových inovatívnych myšlienok môže vzniknúť, lebo ľudia mali príležitosť vystúpiť zo stereotypu a neustáleho stresu. Je to príležitosť na reštart v novom myslení a s novou orientáciou na zelenšiu a udržateľnejšiu budúcnosť.

5.2.4 Zdravotné dopady

- ✓ Ľudia sú viac zodpovednejší za svoje zdravie, viac sa zaujímajú o svoje zdravie. Pozitívnym aspektom je vyššia ochrana zdravia a prevencia, záujem o lepšiu životosprávu. Vrátili sme sa k základom hygieny, ktorú sme opomínali a našli sme v sebe zodpovednosť nielen za seba, ale aj za iných.
- ✓ Zvýšená športovo rekreačná aktivita obyvateľstva, ľudia začali viac chodiť do prírody.

5.2.5 Dopady na klímu, životné prostredie

- ✓ Zníženie mobility, redukcia leteckej dopravy a priemyselnej výroby mali (dočasný) pozitívny efekt na zníženie množstva skleníkových plynov, čiastočné spomalenie devastácie životného prostredia, zlepšenie klímy a ovzdušia.
- ✓ Obmedzilo sa plytvanie potravinami, znížila sa celková spotreba domácností v dôsledku zatvorenia obchodov a v dôsledku toho, že veľa ľudí robí z domu a obmedzilo svoju spotrebu, vyprodukovalo sa menej odpadu.
- ✓ Ľudia si začali viac vážiť prínos a hodnotu prírody. Navštevujú ju oveľa častejšie aj tí, ktorí doposiaľ chodili na vychádzky do nákupných centier.

5.3 Aké zmeny sú pravdepodobne iba dočasné?

Ako najčastejšie (pravdepodobne) dočasné následky pandémie COVID-19 respondenti uvádzali núdzový stav a lockdown a s nimi spojené obmedzenia slobody pohybu, sociálnych kontaktov a nutnosť existencie malých „rodinných bublín“.

Respondenti očakávajú pozitívnu zmenu smerom k zatvorenému HORECA sektoru a celkovo k sektoru služieb. Postupnou elimináciou obmedzení súvisiacich s pohybom osôb v krátkej dobe predpokladajú oživenie cestovného ruchu či cezhraničnej mobility a s tým spojených služieb a prevádzok. Poukazujú však na to, že pri naštartovaní turizmu by bolo dobré nadviazať na pozitívne (krátkodobé) dopady pandémie na životné prostredie, najmä v podobe zníženia emisií a uhlíkovej stopy. Aj vďaka očakávaniu, že viaceré spoločnosti umožnia „homeoffice“ aj po pandémie, je možný návrat ľudí na vidiek a tým rozvoj obcí, kultúry a spoločenského života na vidieku. Oživenie sektora služieb a maloobchodu by mohlo priniesť pokles nezamestnanosti a s ňou súvisiacej straty príjmu.

Veľká časť respondentov dúfa v dočasnosť dištančného vzdelávania. Dištančné vzdelávanie pre sťažený prístup ku vzdelávaciemu obsahu pre mnohých respondentov predstavuje problém z pohľadu budúcnosti detí. Práca z domu, online nakupovanie či posun v elektronizácii verejnej správy patrili aj v tejto otázke skôr k tým, ktoré si respondenti prajú zachovať.

Z odpovedí ale je zrejmé, že výraznou mierou posudzovanie dopadov pandémie respondentmi ovplyvňovala vládou SR nezvládnutá druhá vlna pandémie.

5.4 Aké zmeny môžu byť trvalé?

V prípade trvalých zmien vyvolaných pandemiou je potrebné rozlišovať „lessons learned“, čiže ponaučenia z pandémie, ktoré majú pozitívny dopad na spoločnosť a jednotlivcov a tie negatívne zmeny.

K tým pozitívnym je možné zaradiť poznanie, že vďaka rúškam a zvýšenej hygiene sme sa vyhlí tohtoročnej chrípkovej epidémii a veľká časť respondentov navrhuje práve toto opatrenie do budúcich chrípkových období ponechať.

Ako prínosnú zmenu respondenti uvádzali aj už viacerými spoločnosťami avizovaný prechod na „homeoffice“, či vznik nových pracovných príležitostí a profesijných oblastí. Za pozitívne je možné pokladať aj „prečistenie“ podnikateľského prostredia či zbytočných pracovných pozícií, rozvoj online služieb, elektronizáciu verejnej správy a aj podporu domáceho cestovného ruchu. Pozitívne sa respondenti pozerajú aj na nárast dôvery vo vedecké inštitúcie a osobnosti vedy.

K tým negatívnym, bohužiaľ patria v prvom rade dlhodobé zdravotné následky, obavy o zdravie a riziká nových mutácií a tým ďalších pandemických vln.

Ďalej je to nezamestnanosť, vplyvom nevyhnutných zmien v organizácii vzdelávacieho procesu a sociálnej izolácie trvalé následky na celej generácii detí, ktorá už bola označená ako „generácia C (Covid)“, veľká nedôvera v štát a jeho inštitúcie, nadmerné míňanie prostriedkov daňových poplatníkov a vysoké zadĺženie.

Zhoršenie medziľudských vzťahov, aj vplyvom sociálnych sietí, pokles intelektuálnej úrovne, strata pracovných návykov, oslabenie tvorby spoločenských hodnôt, zhoršenie prístupu k vzdelaniu, k umeniu či kultúre to všetko sú trvalé zmeny, ktorých náprava si vyžiada veľké množstvo úsilia a finančných prostriedkov.